

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційну роботу Олійника Віктора Михайловича
«Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

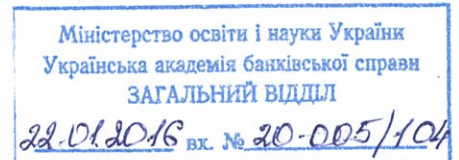
1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

У умовах прийняття європейського вектору розвитку економіки України неможливо залишити поза увагою необхідність подальшого розвитку страхового ринку, а саме його функцію забезпечення стабільної фінансової діяльності суб'єктів господарювання і соціальної захищеності громадян. Даний факт обумовлений використанням страхових операцій учасниками економічних відносин з метою мінімізації ризиків майнового, інвестиційного, споживчого та іншого характеру. Саме тому високий рівень фінансової стійкості страхового ринку розглядається як один з основних аспектів забезпечення ефективного функціонування економічних агентів в країні.

У зв'язку з цим першочергового значення набуває наявність, адекватного сучасним умовам господарювання, науково-методичного забезпечення фінансової стійкості страховиків, основними складовими якого є: визначення пріоритетних видів страхування в Україні, урівноважена тарифна політика, оптимізація страхового та інвестиційного портфелів, оцінювання ризиків у страхуванні. В умовах посткризового періоду взаємовідносин суб'єктів ринку небанківських послуг України актуальності також набуває розвиток механізму кількісного розрахунку рівня банкрутства страхових компаній та оцінювання рівня їх фінансової стійкості, що дозволяє державним органам регулювання, нагляду та контролю приймати виважені управлінські рішення відносно підтримки безпеки вітчизняного страхового ринку.

Виходячи з вищезазначеного, необхідність розвитку факторів забезпечення фінансової стійкості страхових компаній (ділі ФССК), підтверджує актуальність теми дисертаційної роботи.

Обравши метою роботи розробку теоретико-методологічних засад та ме-

тодичного забезпечення формування та оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в умовах загострення кризових явищ в економіці країни, дисертантом було поставлено та вирішено комплекс складних задач, до головних з яких слід віднести: узагальнення теоретико-методологічних засад забезпечення ФССК; розробку моделі експрес-оцінки пріоритетних видів страхування в Україні; аналіз взаємозв'язку страхової та перестрахової діяльності компанії та його формалізація; систематизація теоретико-методологічних основ оцінки ризиків у страхуванні та удосконалення методологічних засад оцінки багатовимірних ризиків; удосконалення методичних основ оцінювання ризиків функціонування страхової компанії; розвиток методологічних основ і методичних засад розрахунку страхових тарифів, встановлення специфіки таких розрахунків у розрізі видів страхування, обґрунтування впливу страхових тарифів на забезпечення ФССК; визначення ризикової складової нетто-ставки страхового тарифу шляхом адаптації положень портфельної теорії; розробка механізму забезпечення ФССК шляхом удосконалення моделі оптимізації страхового портфелю на основі лінійного програмування; удосконалення методичних засад визначення структури інвестиційного портфелю страхових компаній шляхом адаптації моделі Марковіца; розробка науково-методичного підходу до планування прибутку страхових компаній; створення моделі динаміки розвитку фінансових показників страхових компаній України; удосконалення підходи до оцінювання ймовірності банкрутства страхових компаній тощо.

Визначене коло завдань є достатньо повним для досягнення мети дослідження. У роботі представлено їх послідовне розкриття, в результаті чого отримано результати, які складають наукову новизну дисертації. Усі результати проведеного дослідження теоретично обґрунтовані, і доведені до практичної реалізації, що дає підставу зробити висновок про наявність предмету публічного захисту основних положень дисертації.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Української академії банківської справи. Результати дослідження використано у при проведенні науково-дослідних робіт за темами «Формування стра-

хового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U012113), «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782), «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0111U009459), в якій автор брав участь як виконавець.

Сукупність теоретико-методологічних положень, моделей та результатів, поданих у дисертації дозволяє стверджувати, що її виконання є важливою складовою частиною цих науково-дослідницьких робіт.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Отримані здобувачем результати дослідження, сформульовані висновки і рекомендації є науково обґрунтованими, базуються на використанні класичних та новітніх поглядів на підходи до забезпечення фінансової стійкості та обґрунтуванні механізмів її забезпечення в сучасних ринкових умовах. Автор в процесі дослідження орієнтувався на методологію наукового пізнання і технологію наукових досліджень, фундаментальні положення теорії фінансів та страхування, теорії оптимізації, актуарних розрахунків. Автором чітко визначено мету, предмет та об'єкт дисертаційної роботи, а також сукупність задач для їх досягнення.

У вирішенні поставлених у дисертації завдань автором використано широке коло як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження – методи емпіричних і теоретичних досліджень, статистичний аналіз, методи актуарної математики, кореляційно-регресійний, оптимізаційні методи, мережеве планування.

Особливої уваги заслуговує запропоновані автором методологічні засади визначення тарифної ставки страхової компанії (стор. 231-241), які, на відміну від існуючих, враховують соціально-економічні та психологічні фактори і базуються на оцінюванні раціональної поведінки страхувальника, що дозволяє на основі застосування неокласично-квадратичної функції корисності, дослідження функції на екстремум, оптимізаційних методів та матричного аналізу досягти достатнього рівня страхового захисту на основі визначення оптимальних ве-

личин тарифної ставки для різних видів страхових послуг. Слід зазначити, що розроблені методологічні засади запропоновані вперше і їх використання є важливим внеском в теорію страхування.

У дисертаційній роботі обґрунтований науково-методичний підхід до мережевого планування управління прибутку страхових компаній, результати розрахунку якого використовуються для забезпечення фінансової стійкості страховиків (стор. 262-274). Особливість запропонованого науково-методичного підходу полягає в застосуванні теорії графів та лінійного програмування для досягнення максимального дотримання економічних інтересів власників страхових компаній, а також інструментарію мережевого планування, що лежить в основі оптимізації виконання комплексу робіт щодо управління прибутком страхових компаній.

Істотне місце у роботі відводиться визначенню експрес-оцінки пріоритетних видів страхування в Україні, що надає можливість провести опис та здійснити побудову узагальнюючого показника ефективності цих видів страхування (стор. 125-143). Перевага запропонованого підходу на відміну від існуючих полягає в урахуванні різної пріоритетності окремих видів страхування з точки зору балансування та диверсифікації страхового портфеля, використанні в якості інтегрального індикатора ефективності адитивної моделі згортки показників її характеристики. Зазначені аспекти дозволяють забезпечити підвищення стійкості страхової компанії на ринку за рахунок належних конкурентних позицій.

У роботі розроблений ґрунтовний аналітичний інструментарій визначення структури страхового портфеля який дозволяє, на відміну від існуючих, побудувати компромісну модель максимізації дохідності та мінімізації ризикованості страхового портфеля (стор. 243-254) . Наукова новизна даного підходу полягає в комбінації методів регресійного аналізу, лінійного програмування, методу багатокритеріальної оптимізації з метою диверсифікації страхових ризиків компанії, що, в свою чергу, сприяє забезпеченню їх фінансової стійкості.

Досить переконливо виглядає розроблений методичний підхід до статистичного оцінювання ризиків діяльності страхової компанії (стор. 169-181). Оціню-

вання ризиків діяльності страхової компанії відбувається на основі застосування ймовірнісного підходу з метою ідентифікації можливих втрат страхової компанії та ціни одиниці фактора ризику. Особливу увагу автора приділено визначенню релевантних факторів даних ризиків, зокрема інформаційний ризик; ризик порушення законодавства, недосконалість побудов внутрішніх бізнес-процесів; ризик кваліфікації персоналу та його помилок; ризик недобросовісної конкуренції.

Наукову і практичну цінність мають розроблений та обґрунтований автором науково-методичний підхід до визначення рейтингової оцінки страхових компаній України (стор. 276-293). Індивідуальність даної моделі полягає в побудові інтегрального показника фінансової надійності страхових компаній як індикатора рейтингової оцінки, для розрахунку якої запропоновано застосовувати метод зведених показників. Даний підхід, на відміну від існуючих, дозволяє з мінімальним ризиком втрат забезпечити гнучкість та оперативність прийняття ефективних рішень керівництвом страхової компанії і зацікавленими особами (страхувальник, пере-страховик, акціонер).

З метою оцінювання стійкості страхових компаній проведена адаптація методів Ірвіна та Форстера-Стьюарта, яка на відміну від існуючих полягає у побудові методологічних засад визначення двох індикаторів стійкості (стор. 293-316). Запропонований науково-методичний підхід дозволяє на основі застосування теорії часових рядів, методів економетричного моделювання, механічних методів прогнозування на ранніх стадіях отримати сигнал про недосконалість існуючої системи управління фінансовими ресурсами в розрізі страхових компаній та про необхідність підвищення рівня капіталізації страхових компаній для виконання ними своїх зобов'язань.

У дисертаційній роботі розрахована ймовірність банкрутства страхових компаній (стор. 316-343). Наукова новизна запропонованого підходу полягає у розробці структурно-логічної моделі оцінювання поточного фінансового стану страхової компанії та потенційних можливостей його погіршення на основі застосування нечітко-множинного підходу. Даний підхід, на відміну від існуючих, врахо-

вує специфічні особливості функціонування страховиків при формуванні їх інформаційного забезпечення.

В роботі поглиблено термінологію наукових досліджень в межах обраної автором проблематики шляхом розвитку поняття «фінансова стійкість страхової компанії», яке запропоновано розуміти як такого стану та якості фінансових ресурсів, за яких компанія здатна протистояти негативному впливу екзогенних та ендогенних факторів, залишаючись при цьому платоспроможною та надійною, а також забезпечувати відновлення фінансових показників до необхідного рівня в разі дії деструктивних чинників (стор. 86-111). Авторське визначення передбачає врахування можливості повернення страхової компанії до необхідного рівня фінансової стійкості в разі впливу на неї фінансових шоків.

Слід зазначити також наукову новизну, що міститься у розроблених автором теоретико-методологічних засадах формування попиту на страховому ринку (стор. 231-241), які надають можливість кількісно описати функцію попиту як задачі з урахуванням неокласично-квадратичної функції корисності страхової компанії, а також величину впливу зміни тарифної ставки та доходу страхувальника на варіацію попиту на страховому ринку на основі теорії корисності та апарату диференціального числення.

Істотне місце у дисертаційній роботі відводиться формалізації напряму впливу та сили взаємозв'язку значущих ознак на рівень перестрахових виплат (стор. 46-56). В якості релевантних показників автором запропоновано обрати: співвідношення активів страхових компаній до ВВП; частка страхових премій, сплачених перестраховикам-нерезидентам; рівень страхових виплат; частка перестраховування в загальному обсязі страхових премій; співвідношення страхових резервів до активів страхових компаній, в свою чергу, інструментарієм реалізації методичних рекомендацій обрано кореляційно-регресійний аналіз.

Заслуговує на увагу запропонований автором алгоритм розрахунку ризикової складової нетто-ставки страхового тарифу, особливість якого полягає у врахуванні цільових показників страхового портфеля: з мінімальним ризиком, з максимальною дохідністю, із заданою дохідністю (стор. 212-220). Це дозволяє менедж-

менту страховика приймати оперативні управлінські рішення та формувати тактичні плани розвитку власної діяльності.

До суттєвих здобутків автора слід віднести методичні засади визначення розміру тарифу з КАСКО (стор. 220-231). Так, автором запропоновано використовувати метод зведених показників з метою врахування синергетичного ефекту для найбільш збиткових страхових об'єктів. Запропонований автором підхід надає можливість досягти дуалістичного ефекту: по-перше, гарантувати отримання прибутку для страховиків, шляхом мінімізації ризику, по-друге, забезпечити отримання відшкодування в повному обсязі для страхувальника, за рахунок високої платоспроможності страхових компаній.

Безсумнівну практичну цінність становить запропонована автором науково-методичний підхід до оптимізації структури інвестиційного портфеля страхової компанії шляхом адаптації положень теорії Марковіца (стор. 254-261). Реалізація запропонованого методики дозволяє встановити пріоритетні напрями вкладення коштів страхової компанії, що в результаті дозволяє одержати високий дохід при мінімальному рівні ризику.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, результатів та висновків, що містяться у дисертації і виносяться на захист. Основні результати дослідження доповідались автором та отримали позитивну оцінку більше ніж на 15-ти міжнародній науково-практичній конференції, що свідчить про достатній рівень апробації результатів досліджень.

Наукові результати, які здобуто автором, мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується результатами моделювання, достатньою апробацією та впровадженням у діяльність органів державного управління під час формування стратегії фінансового забезпечення держави.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Наукове значення результатів дисертації полягає в уточненні положень теорії фінансів та страхування, страхового менеджменту, ризик-менеджменту, теорії оптимізації, теорії корисності, фундаментальних положень актуарних ро-

зрахунків в напрямку їх спрямування на забезпечення стійкості страхових компаній. Теоретична цінність наукових результатів дисертації полягає у розробці системи концептуальних положень щодо формування та оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в умовах загострення кризових явищ в економіці країни.

Серед основних положень дисертації практичне значення мають: формування страховими компаніями оптимальної тарифної ставки; рекомендації дослідження щодо удосконалення науково-методичного підходу до кількісного та якісного оцінювання рівня стійкості страхових компаній; пропозиції щодо пріоритетних напрямів використання коштів страхової компанії; рекомендації щодо системи оцінки ризиків з метою отримання максимального прибутку; пропозиції щодо оптимального формування інвестиційного портфеля фінансових інструментів; рекомендації щодо методики знаходження інтегрального показника діяльності компанії з метою оптимізації використання коштів.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням в практику Ліги страхових організацій України (довідка від 26.02.2015 № 267/Ш-6); Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг (довідка від 13.03.2015 №1243/03); АТ «ПРОСТО-страхування» (довідка від 22.04.2015 р.); НАСК «Оранта» (довідка від 10.07.2015 р.); ТОВ ІВК «МЕТРО-БЛЮЗ» (довідка від 31.03.2015 р. №31/3); ТОВ «Компресормаш» (довідка від 02.04.2015 р. №02-4-15). Окремі пропозиції дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Української академії банківської справи при викладанні дисциплін: «Фінансове посередництво», «Страхові послуги», «Страхування», «Моделювання в управлінні фінансовими процесами» (акт упровадження від 30.03.2015).

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи достатньо повно викладені у 49 науковій праці (29 наукових статей у наукових спеціалізованих виданнях) загальним обсягом 52,31 ум.-др.арк, з яких

особисто автору належить 47,17 ум.-др.арк. Основні результати досліджень, висновки і рекомендації, викладені в дисертації були схвалені на 16-ти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Основний зміст дисертації повно наведено в авторефераті.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація є завершеною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе завдання з подальшого розвитку теоретичних положень і методологічного забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. Дисертація (комп'ютерний набір) виконана українською мовою, оформлена у повній відповідності з встановленими нормами і правилами, є завершеною науково-дослідною роботою. Викладення матеріалу у дисертації свідчить про високу досвідченість дисертанта та ґрунтовну обізнаність у сферах теорії фінансів та страхування, страхового менеджменту, ризик-менеджменту, теорії часових рядів, теорії оптимізації, теорії корисності, фундаментальних положень актуарних розрахунків, відзначається послідовністю та науковою обґрунтованістю. Дослідження мають теоретико-методологічний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Тема дисертації та її зміст відповідає спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, за якою дисертацію подано на захист.

Автореферат достатньо повно відобразив логіку дисертації, а також відповідає наявним вимогам за змістом та структурою. Усі основні наукові результати роботи знайшли відображення в авторефераті і їх висвітлення в ньому є ідентичним основним положенням роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методологічних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладу матеріалів, разом з тим можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи Олійника В.М.:

1. Приділяючи певну увагу дослідженню категоріально-понятійного апарату страхової галузі (стор. 56-86), на наш погляд, автору слід було б більшу увагу акцентувати конкретно на дослідженні і визначенні поняття «фінансова стійкість страхових компаній», яке є базовим для даної дисертаційної роботи. Так, необхідності набуває включення в дане поняття аспектів, на які автор робить наголос в подальшому в своєму дослідженні, а саме врахування рівня ризику, тарифна політика, оптимізація страхового та інвестиційного портфелів. Це надало б змогу сформулювати комплексне бачення проблеми забезпечення фінансової стійкості страховиків вже на початку дисертаційної роботи.

2. В цілому погоджуючись із пропозицією автора щодо проведення експрес-оцінки пріоритетних видів страхування в Україні на базі застосування адитивної моделі згортки (стор. 125-143), залишається незрозумілим, яким чином автор обчислює вагові коефіцієнти показників інформаційного забезпечення моделі.

3. При опрацюванні статистичної моделі оцінки ризиків функціонування страхової компанії (стор. 169-181) автором зазначено, що вихідними параметрами моделі оцінки ризиків функціонування страхової компанії є: відносні можливі втрати страхової компанії, ціна одиниці фактора ризику та коефіцієнт варіації. На наш погляд, потребує більш серйозного обґрунтування процедура вибору коефіцієнта варіації в якості оцінки ризиків функціонування страхової компанії, оскільки даний показник свідчить про однорідність або неоднорідність досліджуваної вибірки, і може виступати скоріше як обмеження моделі, а не результативний показник.

4. Слід констатувати, що в роботі не приділено уваги практичним аспектам визначення страхових тарифів у розрізі видів страхування, у тому числі – на основі застосування теорії корисності (стор. 231-241). Це можна віднести до її недоліків. Крім того, потребує обґрунтування запропонована специфікація функції корисності у вигляді неокласично-квадратичної функції, що в подальшому визначає не тільки розмір тарифної ставки, але й попиту на страховому ринку.

5. Позитивно оцінюючи запропонований автором підхід до оптимізації страхового портфеля компанії (стор. 243-254), зауважимо, що певні питання виникають до особливостей формалізації цільової функції. Так, автором не врахований рівень пріоритетності укладення договорів певного виду страхування відповідно до специфіки діяльності страхової компанії. Це є важливим аспектом, оскільки в структурі страхового портфеля компаній присутні обмежена кількість видів страхування, які забезпечують акумуляцію переважної частини страхових премій

6. На нашу думку, цілком слушною є пропозиція автора щодо оцінювання ймовірності банкрутства страхових компаній на основі нечіткої множинної моделі. В той же час, виникає необхідність дослідження чутливості зміни узагальнюючого критерію оцінки ймовірності банкрутства під впливом варіації кожної із складових кількісної оцінки факторів, що характеризують ймовірність банкрутства (стор. 316-343).

7. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Олійника Віктора Михайловича є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, проведеним з метою вирішення наукової проблеми щодо розроблення теоретико-методологічних засад та методичного забезпечення формування та оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в умовах загострення кризових явищ в економіці країни. Висновки, висвітлені автором дисертаційної роботи, достатньо обґрунтовані, спираються на наукові методи дослідження, підтверджуються апробацією (довідки про впровадження наведено в додатках). Достовірність отриманих результатів базується на узагальненні доробку українських і зарубіжних науковців. Основні положення дисертаційної роботи надруковані у наукових фахових виданнях України та інших держав. Основні ідеї, що належать особисто автору, апробовані на міжнародних науково-практичних конференціях.

Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Вважаю, що представлена до захисту дисертаційна робота та автореферат

за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам п. п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Обґрунтована загальна оцінка дисертаційної роботи є підставою для присудження Олійнику Віктору Михайловичу наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

професор кафедри фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету
доктор економічних наук, доцент

А.М. Єрмошенко

Єрмошенко А.М.
Нач. відділу кадрів КНТЕУ
Григорук М.В.

Відгук
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Олійника Віктора Михайловича
на тему: “Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості
страхових компаній”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність теми дослідження.

Серед небанківських фінансово-кредитних установ, які активно працюють на фінансовому ринку, виділяються страхові компанії, які здатні акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і фізичних осіб, перетворюючи їх в інвестиційний капітал і виступаючи одними із лідируючих фінансових інституцій, що виконують посередницьку функцію. Але поряд з цим, слід відзначити їх відмінну характеристику, пов'язану із перерозподілом ризиків. Через те, що страховики накопичують у своєму портфелі договорів страхування значні за обсягом ризику, постає вкрай важлива проблема їх спроможності виконувати свої зобов'язання у випадку настання ризикових подій, що безпосередньо залежить від фінансової стійкості страхових компаній. Особливо ця проблема може мати критичне значення при подіях, наслідки яких призводять до акумуляції збитків, впливаючи таким чином на фінансово-майнові інтереси застрахованих осіб.

В Україні особливої актуальності подібна проблематика набуває у зв'язку із періодом фінансової нестабільності, який вже кілька років не дозволяє фінансовій системі, а разом із нею і фінансовим посередникам відновити свою стійкість до прийняттого рівня. Падіння попиту на страхові послуги, і як наслідок, доходів страховиків, виводить на перший план визначення пріоритетних видів страхування, розробки тарифної політики страхової компанії, формалізації взаємозв'язків між страховим ринком та ринком перестраховування, статистичної оцінки ризиків та управління портфелем страховика як основних умов його стійкого функціонування.

2. Ступінь наукової розробленості проблеми.

Наукова проблема, вирішенням якої присвячена дисертація, є в певній мірі розробленою, що складає науковий базис для подальшого наукового пошуку в даному напрямі, але с той же час існуючі дослідження носять

Міністерство освіти і науки України
Українська академія банківської справи
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
20.01.2016 вх. № 20-005/86

фрагментарний та незавершений характер і потребують комплексного вирішення.

Фундаментальні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній закладено у наукових працях М. М. Александрової, Д. Бабеля, В. Д. Базилевича, Д. Бланда (D. Bland), В. Д. Бігдаша, О. Д. Вовчак, О. О. Гаманкової, Н. М. Внукової, А. М. Єрмошенко, І. С. Іванюка, О. В. Козьменко, М. В. Мниха, Л. А. Орланюк-Малицької, Ю. О. Сплетухова, С. Томаса (S. Thomas), Н. В. Ткаченко, Т. А. Федорової, В. В. Шахова, А. К. Шихова, Д. Д. Хемптона (J. J. Hampton) та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок в зазначеній сфері, ця проблематика розглядається фрагментарно і подальшого дослідження потребують процеси, що відбуваються на страховому ринку України та інших країн світу, пов'язаних із забезпеченням фінансової стійкості страховиків, зокрема оцінки ризиків у страхуванні, особливості розрахунку страхових тарифів, оптимізації страхового портфелю тощо. Це, у свою чергу, обумовлює актуальність дослідження, його мету, завдання та зміст.

Тематика дисертаційного дослідження узгоджується з науково-дослідними програмами державного і регіонального рівня. В основу дисертаційної роботи покладено теоретичні, методологічні, методичні дослідження і практичні розробки автора, які було здійснено ним у Українській академії банківської справи в рамках держбюджетних науково-дослідних робіт, а саме: «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U012113), «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782), «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0111U009459). До звітів за цими темами включено рекомендації автора щодо: визначення рівня фінансової стійкості страховиків; особливостей мережевого планування прибутку страхових компаній; моделювання тенденцій розвитку фінансових показників функціонування страховиків; експрес-оцінки найбільш важливих видів страхування в Україні

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, які наведені у дисертаційній роботі та авторефераті Олійника В.М., є повною мірою обґрунтованими. Про це

переконливо свідчить система використаних наукових методів і прийомів дослідження, логічна структурна побудова роботи, репрезентативний об'єм розглянутої, обробленої та проаналізованої статистичної інформації і сучасних монографічних досліджень з проблем фінансової стійкості страховиків.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується опублікованими роботами за темою дисертації та їх оприлюдненням на науково-практичних конференціях.

Висновки є логічно обґрунтованими результатами проведеної роботи та повністю відображають основні положення дослідження, а також можливості їх практичного застосування.

4. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано в 49 наукових працях загальним обсягом 52,31 друк. арк., з яких особисто автору належить 47,17 друк. арк., у тому числі: 2 одноосібні монографії (36,2 друк.арк.); 2 підрозділи у 2 колективних монографіях, 29 статей у наукових спеціалізованих виданнях, 16 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

5. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз основних наукових гіпотез та результатів дисертаційного дослідження дають підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають економічну науку відносно розробки теоретико-методологічних засад забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, оцінки ризиків у страхуванні та в процесі функціонування страхових компаній, розрахунку страхових тарифів та оптимізації страхового портфеля.

Наукові результати в узагальненому вигляді спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми, що полягає в розробці та удосконаленні теоретико-методологічних засад формування та оцінювання фінансової

стійкості страхових компаній в умовах загострення кризових явищ в економіці країни.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, полягають у наступному.

Серед основних теоретичних розробок слід відзначити закладення та розширення теоретичного базису дослідження. Автором здійснено розгляд підходів до трактування сутності страхування (с. 56-58), його класифікації (с. 59-61), розмежування понять страхова послуга та страховий продукт (с. 61-65), структури та інфраструктури страхового ринку (с. 75-82) тощо. Це дозволило суттєво розширити розуміння і закласти теоретичну основу для визначення сутності фінансової стійкості страхової компанії, визначити елементи впливу на неї (с. 86-90).

Дисертант доводить, що при реалізації заходів для балансування страхового портфеля, покращення конкурентних позицій страховика на ринку, стає реальним базисом формування її фінансової стійкості і при цьому можна використати представлену в роботі модель експрес-оцінки видів страхування на основі інтегрального індикатора їх ефективності (с. 125-131). Реалізація зазначеного підходу проведена шляхом застосування методу адитивної згортки та моделювання пріоритетності видів страхування (с. 132-133, 138-143).

Цікавими є погляди дисертанта на оцінювання ризиків діяльності страхової компанії за такими факторами як інформаційний ризик; ризик порушення законодавства, недосконалість побудов внутрішніх бізнес-процесів; ризик кваліфікації персоналу; ризик недобросовісної конкуренції (с. 169-170). В роботі запропоновано використати для цього ймовірнісний підхід, який дозволяє визначити відносні збитки страхової компанії та ціну одиниці факторного ризику (с. 171-181). У розробленій моделі оцінки ризиків функціонування страхової компанії враховується реальна діяльність страхової компанії, коли не всі фактори ризику впливають на роботу страховика, або ж присутні певні комбінації ризикових факторів. При цьому фактори ризику в цілому можуть наступити з певною ймовірністю.

Окрім цього важливим набуток є розвиток підходів до формування попиту на страхові послуги з урахуванням розміру тарифних ставок та доходів, які є в розпорядженні страхувальників на основі теорії корисності. Це дає можливість визначити реакцію споживачів на зміни розміру тарифних ставок (с. 231-241). При цьому автор підкреслює, що величина страхової суми, на яку страхувальник має попит, залежить не тільки від тарифної

ставки даного виду страхових послуг, а й від тарифної ставки інших товарів. Отже, виникає необхідність визначення попиту на даний вид страхових послуг при зміні тарифної ставки іншого виду страхових послуг.

З точки зору розвитку методологічних засад визначення оптимальної структури страхового портфеля заслуговують на увагу пропозиції автора, які базуються на регресійному аналізі, лінійному програмуванні, методі багатокритеріальної оптимізації (с. 243-244). Запропонований підхід передбачає застосування комплексу показників, що характеризують дохідність та ризикованість страхового портфеля, та дозволяє диверсифікувати страхові ризики компанії з метою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії (с. 245-254).

На нашу думку, найбільш важливим досягненням проведеного дослідження є розроблений науково-методичний підхід до управління прибутком страхових компаній для забезпечення їх фінансової стійкості, який базується на застосуванні мережевого планування (с. 262-274). Підхід дозволяє здійснити оптимізацію на основі застосування теорії графів та лінійного програмування і ставить на меті максимальне дотримання інтересів власників страхових компаній.

Вагомим є внесок автора у практику оцінювання стійкості страхових компаній на основі застосування індикаторів стійкості, визначених з використанням теорії часових рядів, методів Ірвіна, Форстера-Стьюарта, регресійного аналізу, механічних методів прогнозування (с. 293-316). Практична цінність отриманих висновків і рекомендацій полягає у тому, що застосування запропонованої моделі дозволяє отримати сигнал на ранніх стадіях про недосконалість існуючої системи управління фінансовими ресурсами в розрізі страхових компаній, про необхідність проведення корекції, яка дає можливість кількісно описати закономірності та перспективи досягнення стійкості страхових компаній України.

Ще одним важливим аспектом роботи, реалізація якого дозволяє кількісно описати поточний фінансовий стан страхової компанії та потенційні можливості його погіршення є запропонований науково-методичний підхід до оцінювання ймовірності банкрутства страхових компаній (с. 324-326). Цей підхід базується на нечітко-множинному аналізі, який враховує особливості функціонування страховиків при формуванні інформаційного забезпечення їх діяльності. В результаті автор дійшов висновку, що страховики, дані яких використовувались для моделювання, мають переважно середній рівень ризику банкрутства (с. 338-343).

Наведені положення суттєво розвивають теорію і практику визначення рівня фінансової стійкості страховиків. Ці методичні та методологічні узагальнення призначені для використання при розробці практичних рекомендацій, що визначатимуть стратегічні і тактичні напрямки розвитку страхового ринку України.

6. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані страховиками України. Запропонована концепція фінансово-орієнтованого менеджменту фінансової стійкості страховика дозволяє підвищити економічний результат діяльності страхових компаній, оцінити наскільки є привабливими страховики з точки зору їх конкурентних позицій на ринку.

Висновки та рекомендації щодо формування оптимальної тарифної ставки за допомогою теорії корисності використані Лігою страхових організацій України (довідка від 26.02.2015 № 267/III-6); рекомендації щодо удосконалення кількісного та якісного оцінювання рівня стійкості страхових компаній застосовується в роботі Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг (довідка від 13.03.2015 №1243/03); пропозиції щодо пріоритетності використання коштів страховиків знайшло своє застосування в діяльності АТ «ПРОСТО-страхування» (довідка від 22.04.2015р.); пропозиції щодо системи оцінки ризиків з метою максимізації прибутку прийняті до впровадження у діяльності НАСК «Оранта» (довідка від 10.07.2015 р.); розробки, які стосуються формування інвестиційного портфеля фінансових активів використано в діяльності ТОВ ІВК «МЕТРО-БЛЮЗ» (довідка від 31.03.2015 р. №31/3); розроблена методика розрахунку інтегрального показника діяльності страхової компанії для оптимізації використання коштів використовуються в практичній діяльності ТОВ «Компресормаш» (довідка від 02.04.2015 р. №02-4-15).

Результати наукового дослідження прийняті до використання у навчальному процесі Української академії банківської справи при викладанні таких дисциплін як: «Фінансове посередництво», «Страхові послуги», «Страхування», «Моделювання в управлінні фінансовими процесами» (акт упровадження від 30.03.2015 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Автор, розглядаючи теоретичні аспекти тематики достатньо послідовно зібрав підходи до трактування поняття «фінансова стійкість страхової компанії» (с. 86-90), детально розглянув вплив на неї окремих елементів (рис. 1.20). В той же час в роботі не вистачає логічного переходу від підходів дослідників до авторського визначення фінансової стійкості страховика. Принаймні в роботі відсутній критичний погляд на інші трактування цього поняття, так само не має висновків про те, чим саме авторське визначення якісно відрізняється від інших трактувань і в чому є привнесена ним новизна.

2. Автор провів значну роботу, пов'язану із оптимізаційними пропозиціями страхового портфелю на основі лінійного програмування (с. 243-254), але не всі одержані ним рівняння регресії можуть вважатись прийнятними з точки зору валідності. Наприклад, на с. 247-250 наведені результати статистичного аналізу залежності різних коефіцієнтів від факторних ознак x_1 , x_2 , x_3 для страхової компанії «ОРАНТА», для яких r -значення є занадто високими для загальноприйнятих (див. табл. 4.4, 4.6-4.9), а рівняння регресії для коефіцієнта рентабельності продаж, коефіцієнта рентабельності страхових послуг, коефіцієнта приросту активів взагалі не проходять за всіма критеріями, включаючи R^2 та F . Звідси, отримані дисертантом вихідні показники не зовсім адекватно описують первинні дані. Подальше їх використання для оптимізації структури страхового портфелю є проблематичним. Аналогічні проблеми спостерігаються і по деяких інших страховиках, результати за якими представлені у додатках Л-Т.

3. На с. 33-43 дисертантом проводиться аналіз окремих показників роботи страхового ринку України, але окремі аналітичні висновки є такими що недостатньо актуалізовані: кілька показників обмежені періодом до 2012 р. Чим викликані такі обмеження, в роботі не пояснюється.

4. Автор наголошує на важливості оцінки багатовимірних ризиків, які у тому числі супроводжують діяльність страховиків. В роботі систематизовано різні методи оцінки багатовимірних ризиків (с. 163-168), проте з тексту дисертації не очевидно, який підхід запропоновано саме автором, чим він принципово відрізняється від існуючих і як само удосконалено існуючу методологію.

5. При наведенні прикладів характеристик андеррайтингу за видами страхування (с. 191, табл. 3.2) незрозумілим є приклад одного з видів страхування: «Комерційна спільної відповідальності», а також яке відношення має характеристика «Володіння житлом водія» до страхування комерційних кредитів, аналогічно – характеристика «ліміти попередніх тілесних ушкоджень» до страхування особистих автомобілів.

6. В роботі проводиться кількісна та якісна оцінка рівня стійкості страхових компаній (с. 293-316). Судячи за все, автор мав би проводити оцінку саме фінансової стійкості (що відповідає темі дослідження), а не загальної стійкості страховика. Тим не менш в роботі відсутня необхідна аргументація такого переходу.

Однак висловлені побажання та зауваження не применшують високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного здобувачем дослідження.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України.

Автором виконано ретельне дослідження особливостей категоріально-понятійного апарату страхування і перестраховування, узагальнено теоретико-методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страховиків, розроблено модель експрес-оцінки пріоритетних видів страхування в Україні. У роботі достатньо уваги зосереджено на розробці методичних основ оцінювання ризиків функціонування страхової компанії, методичні засади розрахунку страхових тарифів, їх вплив на забезпечення фінансової стійкості страховика, удосконалено методичні засади визначення структури інвестиційного портфеля страхових компаній, підходи до планування прибутку страховика тощо.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Олійника Віктора Михайловича на тему “Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній” являє собою завершену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної проблеми розвитку теоретико-методологічних засад формування та оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в умовах загострення кризових явищ в економіці країни.

Тематика дисертаційного дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного та місцевого значення. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. Робота

відповідає вимогам п.п. 11, 12, 14, 15 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань МОН України, а її автор – Олійник Віктор Михайлович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

професор, доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Чернігівського національного
технологічного університету
Міністерства освіти і науки України

Кравчук Г. В.

Підпис Кравчук Г.В. засвідчую:

Вчений секретар
Чернігівського національного
технологічного університету
доктор наук з державного управління,
професор

Олійченко І.М.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Олійника Віктора Михайловича «Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній», представлену до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Актуальність обраної теми дослідження

Вітчизняний страховий ринок характеризується наявністю проблем, які потребують кардинального вирішення: недосконалість нормативно-правового регулювання, зумовлена невідповідністю чинного законодавства вимогам європейських стандартів; небезпека подальшої тінізації економіки; непрозорість державного регулювання у сфері страхування; недокапіталізованість вітчизняних страховиків, яка унеможлиблює страхування масштабних ризиків в енергетичній, екологічній та фінансовій сферах і спиняє розвиток сільськогосподарського та медичного страхування; використання страхування як механізму оптимізації оподаткування та ухиленням від нього; вкрай низький рівень розвитку ринку страхування життя та інших видів особистого страхування; нормативно-правова неврегульованість діяльності страхових посередників, актуаріїв та аварійних комісарів.

Страхові компанії в своїй діяльності використовують сучасні фінансово-економічні інструменти, тим самим збільшуючи асортимент страхових послуг. Виникає потреба в підвищенні довіри клієнтів до страхових компаній (на основі покращення якості їх обслуговування) та в можливості страхових компаній виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Для вирішення цих і багатьох інших питань необхідний механізм оцінювання фінансової стійкості страхових компаній. При цьому практично відсутній загальний критерій

Міністерство освіти і науки України
Університетський критерій
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
25.01.2016 вх. № 20-005/106

оцінювання фінансової стійкості страхових компаній, який ґрунтувався б на серйозній науково-методичній базі і на аналізі всієї наявної інформації. За таких умов виникає необхідність в систематизації існуючих методів оцінювання, розвитку методологічної бази таких дій, розробці науково-методичного інструментарію, запровадженні алгоритму знаходження інтегрального показника діяльності страхових компаній.

Виходячи з цього, зауважимо, що тема дисертаційної роботи Олійника В.М. є досить актуальною, спрямованою на розвиток методологічної бази та розв'язання конкретних наукових та прикладних задач удосконалення теоретичного підґрунтя та методичного інструментарію, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості страхових компаній.

**Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами,
пріоритетними напрямками розвитку науки**

Дисертаційна робота узгоджується з пріоритетними напрямками наукових розробок, які здійснювалися в рамках науково-дослідних тем Українська академія банківської справи, а саме: «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U012113); «Реформування фінансової системи України в умовах євро інтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782); «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0111U009459).

Автор дисертації особисто брав участь у виконанні зазначених науково-дослідних робіт, зокрема до звітів за вказаними темами увійшли його рекомендації щодо розвитку методологічних засад оцінювання стійкості страхових компаній, експрес-оцінки пріоритетних видів страхування в Україні, мережевого планування прибутку страхових компаній, моделювання динаміки

розвитку фінансових показників діяльності страховиків, знаходження інтегрального показника рівня фінансової стійкості страхових компаній.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими її автором науковими працями і авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації характеризуються високим ступенем обґрунтованості й достовірності, є достатньо аргументованими. Наукові положення, що знайшли відображення в дисертації, повно досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел, узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором фундаментальних робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань фінансів та страхування, а також значний обсяг проаналізованого практичного матеріалу, нормативно-правових та методичних документів, статистичної інформації.

Автором аналітично опрацьовано більше 376 літературних джерел по темі дисертації відносно фундаментальних положень теорії фінансів та страхування, використана офіційна статистична інформація, а також дані, отримані автором особисто.

Мета, об'єкт і предмет дослідження, чітко визначені і сформульовані Олійником В.М., відповідають обраній темі дисертації. Мета наукового дослідження, яка полягає в розробці теоретико-методологічних засад та методичного забезпечення формування та оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в умовах загострення кризових явищ в економіці країни, досягнута. Тема дослідження розглянута та викладена всебічно і докладно; зміст сформульованих наукових завдань структурно і логічно узгоджений та забезпечує досягнення поставленої мети.

Опоновану роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань та логічна побудова. Висновки та рекомендації ілюструються фактичним матеріалом, є достовірними, що підтверджується відповідними актами, довідками про впровадження.

Крім того, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується публікацією основних результатів дослідження у монографіях (2 одноосібні та 2 розділи у колективних), наукових фахових виданнях України (17 статей), міжнародних виданнях (11 статей) та інших виданнях (1 стаття), оприлюдненням їх на науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, які відбулися в 2008-2014 роках в містах Тернопіль, Сімферополь, Суми, Дніпропетровськ, Київ, Чернівці, Харків, Львів, Нюрнберг.

При підготовці дисертаційної роботи автор орієнтувався на сучасну методологію і технологію наукових досліджень, що підтверджується застосуванням широкого спектру методів аналізу і обробки інформації, зокрема: методів аналізу, синтезу, методів порівняльного аналізу, теорії множин, методів експрес-опитування та спостереження, статистичних методів, класичних розрахункових математичних методів, методів системної динаміки тощо.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

Ознайомлення з матеріалами дисертації, науковими працями та авторефератом дає можливість зробити висновок щодо наукової новизни дослідження та особистого внеску дисертанта в вирішення обраної проблеми. Важливим науковим результатом проведеного дослідження є методологічні засади та науково-методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості страхових компаній на основі застосування сучасних економіко-математичних методів.

У дисертаційній роботі автор велику увагу приділяє методологічним засадам оцінювання оптимальних величин тарифної ставки для різних видів страхових послуг на основі використання теорії корисності (с. 231-242 рукопису) та портфельної теорії (с. 212-220 рукопису). Ґрунтовно проводиться аналіз розрахунку визначення тарифів в КАСКО страхуванні (с. 220-231 рукопису). Проведене дослідження є безпосереднім добутком автора та дає можливість керівництву страхових компаній оптимізувати діяльність компанії в плані коригування страхових тарифів.

Суттєвим є дослідження автора в розробці науково-методичного підходу до оптимізації комплексу робіт в страховій компанії на основі мережевого планування (с. 262-275 рукопису). Даний підхід для аналізу діяльності страхових компаній є новим, дозволяє управляти прибутком компанії та забезпечити необхідний рівень її фінансової стійкості.

Заслужовує уваги підхід автора до знаходження пріоритетності видів страхування на основі застосування методу адитивної згортки та знаходження інтегрального показника оцінювання ефективності пріоритетних видів страхових послуг (експрес-оцінка) (с. 125-143 рукопису). В результаті дослідження отримано наступний рейтинг видів страхування: страхування наземного транспорту; страхування іншого майна; ОСЦПВНТЗ (внутрішнє); інші види страхування; ДМС; інше особисте страхування, який дає можливість менеджерам страхових компаній планувати діяльність компанії з максимальною прибутковістю.

Слід зазначити, що дослідження автора при розробці науково-методичного підходу оцінки ймовірності банкрутства страхових компаній з застосуванням елементів нечіткої логіки (с. 316-344 рукопису) є дієвим механізмом оцінки реального фінансового стану компанії. Динаміка отриманого інтегрального показника дозволяє зробити висновки щодо діяльності страхової компанії та в разі необхідності внести відповідні корективи.

Автор в своїй роботі використовує теорію часових рядів, а також методи Ірвіна та Форстера-Стьюарта для оцінювання динаміки індикатора стійкості страхових компаній (с. 293 - 316 рукопису). Даний індикатор складається з двох показників та дозволяє отримати попередній сигнал про зміну фінансового стану страхових компаній.

Особливу увагу хочеться приділити дослідженню щодо побудови науково-методичний підходу до знаходження інтегрального показника фінансової надійності страхових компаній на основі застосування методу зведених показників (с. 276 - 293 рукопису). Моделювання рейтингу здійснювалось для різних інформаційних ситуацій щодо діяльності страхових компаній - з позицій страхувальника, перестраховка та акціонера. Отримані рейтинги дозволяють розглядати привабливість страхової компанії не тільки з позиції страхувальника, а і з позиції страховика та акціонера. Це дає можливість значно збільшити привабливість страхової компанії для всіх суб'єктів фінансового ринку.

Істотне місце в дисертаційній роботі приділено формуванню страхового портфеля компанії на основі методу лінійного програмування (с. 243 - 254 рукопису) та визначення структури оптимального інвестиційного портфеля типа Г. Марковіца (с. 254 - 261 рукопису). Отримані портфелі за різними критеріями оптимізації: максимального прибутку, мінімального ризику, заданого рівня ризику. Важливим є те, що теоретичні дослідження були впроваджені для реальної страхової компанії з отриманням необхідний інвестиційного портфеля.

Автор в своєму дослідженні розглядає також ринок перестраховання та знаходить залежність рівня перестрахових виплат від показників діяльності страхових компаній (с. 46 - 56 рукопису). Отримані регресійні рівняння для страхових ринків України та Німеччини. Дане дослідження дає можливість оцінити зміну рівня перестрахових виплат від зміни факторних ознак страхової діяльності та враховуючи відповідні показники спрогнозувати загальний показник фінансової стійкості страхової компанії.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Зазначені наукові положення та пропозиції сформульовані автором вперше, що свідчить не лише про їх наукову новизну, а й практичну цінність. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані в роботі теоретико-методологічні положення і методичні рекомендації дозволяють вирішити складну науково-практичну проблему застосування критеріїв і показників оцінювання фінансової стійкості страхових компаній на основі первинної обробки статистичного матеріалу та використання сучасних економіко-математичних методів. Це надає можливість оцінити рівень фінансового стану страхової галузі в Україні та його вплив на соціально-економічні показники в цілому. Розроблені пропозиції можуть бути використані в процесі відстеження стану розвитку страхового ринку, визначення структурних дисбалансів попиту і пропозиції на ньому, підвищення безпеки даного ринку, підвищення стабільності страхового ринку та діагностики кризових явищ на ньому.

Практичне значення виконаного дисертаційного дослідження полягає у впровадженні конкретних методів, алгоритмів і процедур в діяльність органів державної влади, суб'єктів фінансового та реального секторів економіки, а саме: Ліги страхових організацій України (довідка від 26.02.2015 № 267/III-6); Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг (довідка від 13.03.2015 №1243/03); АТ «ПРОСТО-страхування» (довідка від 22.04.2015 р.), НАСК «Оранта» (довідка від 10.07.2015 р.); ТОВ ІВК «МЕТРО-БЛЮЗ» (довідка від 31.03.2015 р. №31/3); ТОВ «Компресормаш» (довідка від 02.04.2015 р. №02-4-15).

Результати наукових розробок автора використовуються також і у навчальному процесі Української академії банківської справи при викладанні дисциплін: «Фінансове посередництво», «Страхові послуги», «Страхування»,

«Моделювання в управлінні фінансовими процесами» (акт впровадження від 30.03.2015).

**Повнота викладу основних результатів дисертації висновків і
пропозицій в опублікованих працях здобувача**

Ознайомлення з матеріалами дослідження та авторефератом Олійника В. М. свідчать про те, що зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи. В авторефераті в повній мірі розкрито всі основні наукові результати, висновки та рекомендації роботи, ступінь наукової новизни. Дослідження має теоретичний і прикладний аспекти. Дисертація та автореферат відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що пред'являються до докторських дисертацій.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам. Основні наукові положення, висновки і результати дисертації опубліковано в 49 наукових працях загальним обсягом 52,31 друк. арк., з яких особисто автору належить 47,17 друк. арк., у тому числі: 2 одноосібні монографії (36,2 друк. арк.); 2 підрозділи у 2 колективних монографіях, 29 статей у наукових спеціалізованих виданнях, 16 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

Дисертаційна робота Олійника В. М. відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу.

Дискусійні положення та зауваження

до дисертаційного дослідження

Відзначаючи належний рівень обґрунтування і достатню переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації Олійника В. М., цілісність та логіку викладення матеріалів дослідження, можна зробити кілька зауважень і звернути увагу на деякі дискусійні положення. Найбільш суттєві з них полягають у такому:

1. На наш погляд, дискусійною є форма подання і зміст окремих пунктів у висвітленні рівня наукової новизни. Підкреслюючи, що в роботі запропоновано методологічні засади оцінювання соціально-економічних і психологічних складових формування тарифної ставки страхової компанії (с. 8), слід зазначити, що заслуговує додаткової уваги й врахування специфіки економіки України (великий обсяг тіньового сектору) та інверсійності її формування, що відбивається на забезпеченні фінансової стійкості страхових компаній.

Слід констатувати, що в роботі використовується доволі складний математичний апарат (особливо при визначенні тарифної ставки на основі застосувань положень теорії корисності (с. 231 - 242 рукопису)). Отримані результати однозначно мають теоретичне значення для визначення оптимальної тарифної ставки. На нашу думку, розрахунки у відповідності з таким підходом можуть сприйматись як зразкові (модельні), а для поточної практичної діяльності страхових компаній слід запропонувати скоріше спрощену процедуру.

2. Схвальної оцінки заслуговують пропозиції автора щодо формулювання методологічних засад визначення структури страхового портфеля як компромісної моделі на базі регресійного аналізу, лінійного програмування, методу багатокритеріальної оптимізації (с.9).

Втім потребує уточнення компліментарність страхового та інвестиційного портфелів страхових компаній, а, отже, важливим є комплекс характеристик, що

визначають стійкість страхового портфеля, який додатково до існуючих (статистичної та структурної однорідності, рівноваги, стабільності, диверсифікованості) включає інвестиційну стійкість, гнучкість реагування на ринкову ситуацію та безпечність. Реалізація такого підходу сприятиме підвищенню ефективності формування та підтримання стійкості як страхового (в розумінні постійного збалансування обсягів страхової відповідальності і надходжень страхових премій за визначеною сукупністю договорів (об'єктів) страхування), так інвестиційного портфеля страхових компаній.

При дослідженні питання інвестиційної діяльності страхової компанії (с. 103 - 105, 254 - 262 рукопису) автор акцентує увагу на можливості використання страхових резервів у life-страхуванні для формування оптимального портфелю компанії. На наш погляд доцільним було б проведення відповідних розрахунків, у тому числі для видів страхування, іншого ніж страхування життя.

3. Позитивно оцінюючи запропоноване автором методичне забезпечення стійкого розвитку страхових компаній на основі оптимізації бізнес-процесів (розділ 4), зазначимо, що виникають питання якісної інтерпретації отриманих дисертантом результатів, оскільки не зрозумілі рекомендації автора щодо врахування відставання якісних параметрів розвитку вітчизняного страхового ринку та гальмування інвестиційної активності страхових компаній через низку проблем, серед яких є: недостатність ліквідних фінансових інструментів, низький рівень капіталізації вітчизняних страховиків; непрозорість фінансової звітності страхового сектору.

4. Викликає сумніви вичерпність запропонованого оцінювання фінансового стану страхових компаній (розділ 5). Поза увагою автора залишився вплив глобалізації на забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, серед яких – стандартизація регулювання страхування та перестраховування, що обумовлює: діяльність наднаціональних регуляторів розвитку страхового ринку, уніфікація звітності через поступовий перехід

страхового ринку на міжнародні стандарти фінансової звітності, денационалізація національних стандартів.

При використанні апарату нечіткої логіки (с. 316 - 346 рукопису) автор пропонує аналізувати стан страхової компанії за п'ятьма напрямками: граничного неблагополуччя, неблагополуччя, середньої якості, відносного благополуччя, граничного благополуччя. Доцільно розширити кількість інтервалів розбивки для більш диференційованого, глибокого та якісного оцінювання рівня фінансової стійкості страхових компаній.

5. Позитивним на нашу думку є те, що автор в своєму дослідженні певну увагу приділяє перестрахованню, як одному із основних методів зменшення страхового ризику (наприклад, с. 36-56 рукопису). В той же самий час, в дисертаційному дослідженні, на наш погляд, необхідно було б більш детальніше обґрунтувати прямий вплив на роботу страхових компаній надання ними переваги саме певним формам перестраховання (пропорційне, непропорційне) та його методам (факультативне, облігаторне, факультативно-облігаторне, облігаторно-факультативне). Це можливо було б здійснити з урахуванням і розподілом за видами страхування, які є пріоритетними для тієї або іншої компанії.

6. Без сумніву запропоноване автором рейтингове оцінювання страхових компаній за рівнем їх фінансової стійкості є цікавим і актуальним. Тут застосовується науково-методичний підхід на основі використання зведених показників (с. 276-293 рукопису). Проаналізовано статистичний матеріал за період 2009-2014 рр. Позитивним є те, що ми можемо прослідкувати динаміку зміни рейтингу в розрізі окремої страхової компанії та навіть страхового ринку в цілому. Зауважимо, що для підтвердження адекватності отриманих результатів, необхідно було б зробити ґрунтовне порівняння отриманих результатів методичного і розрахункового характеру з результатами інших дослідників.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Олійника В.М. являє собою цілісну, завершену, самостійно виконану, кваліфіковану наукову працю, в якій на основі проведених автором досліджень отримані нові науково обґрунтовані результати щодо розвитку методологічних та науково-методичних засад оцінювання та прогнозування фінансової стійкості страхових компаній з метою забезпечення стабільності фінансового ринку України.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими і достовірними. Автореферат відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, які відповідають вимогам МОН України. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Олійника В. М. на тему «Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній», за змістом і оформленням відповідає вимогам п. п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор – Олійник Віктор Михайлович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент

Доктор економічних наук, професор
професор кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Підпис _____
Засвідчую _____
Нач.ВК _____
« 18 » _____ 2016 р.

Л.В. Нечипорук